

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23

Fylke: Nord-Trøndelag

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Ognedal

Emne: Bordstikk til hverdags.

Bygdelag:

Oppskr. av: Anton Strugstad

Gard:

(adresse): Steinkjer

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

- 1) En sett ved bordet til alle måltider
- 2) Hele huslyden sett ved same bord og dette er enda skinnelig skikk.
- 3) Alle spiser på samme tid på kjøkkenet. Enkelte gårder har et spiseroom ved sin av kjøkkenet.
- 4) Husbondfolk og tjenerer spiser samme mat. Det er enkelte stor gårder i nærheten av Steinkjer hvor det er 2 husholdninger, men der er det bårstue hvor tjenerer og arbeidsfolk spiser. Husbondfolket har der bedre mat.
- 5) Når et hus har stue og kjøkken spiser familien på kjøkkenet til daglig.
- 6) I stuen spiser en juleaften og andre høitidsdager. Når det er gjester spiser husbondfolket i stua og tjenerer på kjøkkenet.
- 7) Alle hadde sine faste plasser ved bordet. Husbonden sat for bordenden, Mannest sat de voksne barna - videre husmora de mindre barna og tjenerer.
- 8) En vet ikke av at det var skikk at barna måtte stå ved bordet.

9) Ved hverdagsbordet sies en iske høg-
setet men kanskje heller, some
haus far. Hans stol står der bestandig.

10) Hederplassen i en moderne innretning
stue bestemmes ved at der ved
veggen bak bordet enten står
en skappel sofa eller 2 gamle
arverdige stoler

11) En var ikke nøye med å vaske
henderne før en gikk til bords.
Når en hadde vært borti noe
riktig grisarbeid såsom palebopp-
baking i regnvee, gjødselarbeid
o.l. fant en seg en narundarn
eller en kopp med vatn, iske
og skyllet av det verste. Etter
siste århundret skapte begynnelsen
en å legge utel på å vaske
henderne før en gikk til bords.
Mannfolket tok bestandig av seg
lita når de gikk til bords

12) Alle spiste av samme fabel når
det var graut, kallemeik (kallemeik),
gjukkemeik og flatebrød, småkjøttgrøn
(kaltaruppe) og ellers når det
var suppe ved sia av spettekatt
o.l. En hadde også felles melk-
kopp til grauten. I 1890 åra bynte
en med en liten kornme melk
til hver. Når grauten var varm
tok man en lugg graut i skeia
og duppet i melkekoppen når en
spiste. Nå drikker en direkte
av koppen. Det er ytterst få
som heller melka på grautbakeren.

De man gik over til at bruge
 komme til melke matte i først-
 ninga 2 og 2 bruge samme Kopp.
 Melke kaldte husmødre grantvætt
 og koppen grantvættkopp.

Det var nok først
 ved Kaffe-drikning at folk fik
 smur sin Kopp

13) En vet ikke om at gryde ble
 satt på bordet. De varme rettene
 ble auct opp i grønne gresfat og
 satt på bordet. Når det var til-
 fældige fremmede tilstede måtte
 gjerne barna enten vente eller
 spise borte ved kjøkkenbenken.

14) Det var almindelig bruk at lage
 "bata" eller "bättä", begge disse
 navn ble brukt her. Etter
 uttalen her er det 2 f. er i
 ordet: Batta, Bättä

Når en spiste spekkeflest,
 spekketjøtt, spekesild o. l. brøt
 en av et stykke flatbrød, tok
 et stykke flest (sild) o. l. og
 la på brødstykket så tok de ei
 varm skive av polsten og la
 oppå og tilslutt et nytt stykke
 brød som de la over. Det var god
 bata.

15) Det ble ansett som god bodstillek
 å ha sukkerbein i munnen
 og drikke Kaffe til.

16) En var nødt til å drikke Kaffe
 av skålen for århundrestyket
 for her skjenket man fuld Kopp

og dertil endel på skålen.

Smått om senn ble det ikke ansett som god bordstilen å drikke kaffe av skålen. Det var da også slutt med å skjenke over kopper.

17) Gaffelen kom i bruk rundt 1890.

Man spiste uten gaffel før.
18) Når det var mat som måtte skjæres f. eks. fleisk med sword tok mennene opp lollekniven og brukte den. Det fantes noe slags gamle bordkniver som kvinnene brukte.

19) En hadde hver sin ske med merke i og skene ble oppbevart i en skapp under bordet. Skene var gjennest av horn og var fine og glatte når de var nye. Matte ikke vaskes i varmt vann for da mistet de glansen og vart grove og rulle. Senere kom det skeer i handel av alluminium og annet metall. I 1880-90 årene begynte en da å vaske skene. Fra samme tid begynte en å bruke porselein - eller stein - kullerkerer. Før hadde en kullerkerer av tre - både runde og flate fjøl - kullerkerer til sildrensning.

En gikk da også over til å bruke dyse kullerkerer i stedet for fellesfat til grøt og suppe.

21) Bordduk ble ikke brukt til hverdags. Når det var vaskeduk å få

ble denne brukt og en lar dem ligge på bordet mellom måltidene. Har en ikke vaskeduk var det hvitskuret eller malt bord som vaskes.

23) En kunde ikke alltid forsyne seg selv og ta toa han veide.

Husmora delte da ut til alle og da hullt for en satte seg tilbords, en kalte dette å skifte mater

24) Det var visse sorter mat som ble delt ut således smør, ost kjøtt og pølse. Brød ble ikke delt ut

25) Det ble ansett for rimelig at menn og halvvekne gutter skulde ha større skjeftingens enn kvinner, som en mente krenge mindre mat.

26) Når barna ble skolepliktig måtte de kunne spise uten hjelp ved bordet og fikk da forsyne seg selv. Små barn fikk hjelp av mora, tjenestebarn alle eldre søskend.

27) Det var alminnelig bruk at en bygde mat til småbarn

28) En leser for maten og etter maten. En leste stille, men når alle hadde satt seg sa husfaren: I jesse navn.

Når det kom fremmede og sat tilbords måtte en av småbarna lese høyt en bøn som de hadde lært.

En liten bön som barna lärte sig tidlig var: "Gud böje mitt unge hjerte til en sand gudsdygtig, lydighet ammen". Bles også brukket som bordbön av småbarn

29) En kunde snakke mens en spiste og det gjør en fremdeles. En snakkes da om arbeidet som en driver med denne dagen. En det fremmede arbeidsfolk med bordet blir det også prat om driften på andse gårder.

30) Det ansies for upassende å le ved bordet, men noe ordtak om dette vil en ikke om. En måtte heller ikke syngje ved bordet. Dette ble påbudd av husbonden.

32) En måtte vente til alle var ferdig før en gikk fra bordet og en sier takk for maten til husmora til hverdags.

34) Når en fremmed tilfeldigvis kom inn under måltidet så enten "velsign maten" eller også "velsign spis"

35) En måtte ikke se den fremmede spise med når han kom inn under måltidet, men var den fremmede en arbeidskar som kom for og slå seg for ble han bedt tilbords.

36) Når en fremmed kom tilgards mellom måltidene en hverdag ble han skjenket kaffe og brød

4

En tilfeldig gjest blir også nå
budt ekstra beaktelse.

38) En hadde ikke kjørt kjølen på hele
dagen men nå er det godt
gjord og varme opp kaffekjølen.

39) En fremmed gjest som er
godt kjent med familien
vil gjerne spise på kjøkkenet
sammen med familien.

Hvis han plasseres i stuen
spiser husfaren sammen
med ham. Husmora venter

opp.
40) Som regel lar gjesten seg
selv å forsyne seg. Det er
kanskje en slags god skikk

41) Hvis gjesten skal sitte alene
å spise må en av husstanden
være tilstede for å underholde
selv om han ikke deltar
i måltidet. Han må da plassere
seg så gjesten ser ham.
Men den som skal under-
holde gjesten blir som regel
sett til bords sammen med ham.

A.S.

5064